

అరణ్యపర్వము - జ్ఞానప్రథము

విఘ్నేశ్వర ధ్యానమ్

నమస్తే గణనాథాయ గణానాం పతయే నమః ।
భక్తిప్రియాయ దేవేశ భక్తేభ్యః సుఖదాయక ॥

శ్రీనివాస ధ్యానమ్

అనన్తవేదసంవేద్యం నిర్దోషం గుణసాగరమ్ ।
అతీంద్రియం నిత్యముక్తం శ్రీనివాసం భజేనిశమ్ ॥

శ్రీకృష్ణ ధ్యానమ్

వందే నవఘనశ్యామం పీతకాశేయవాససమ్ ।
సానన్దం సున్దరం శుద్ధం శ్రీకృష్ణం ప్రకృతేః పరమ్ ॥

వ్యాస ధ్యానమ్

వేదవ్యాసం స్వాత్మరూపం సత్యసన్దం పరాయణమ్ ।
శాన్తం జితేంద్రియక్రోధం సశిష్యం ప్రణమామ్యహమ్ ॥

అథ సంకల్పః

శ్రీమదాదివరాహక్షేత్రే, విరాజమానస్య, జగద్రక్షణార్థమవతీర్ణస్య, శ్రీమదఖి-
లాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకస్య, శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామినః,
పరిపూర్ణానుగ్రహేణ, సర్వేషాం, భక్తజనానామ్, ఆధివ్యాధినివృత్తిద్వారా,
ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధ్యర్థం, సర్వారిష్టనివృత్తిద్వారా సకలశ్రేయోఽ-
భివృద్ధ్యర్థం, ధర్మార్థకామమోక్షాఖ్య, చతుర్విధ, పురుషార్థసిద్ధ్యర్థం,
సమస్తపాపక్షయార్థం, శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం శ్రీమన్మహాభారతే, వనపర్వణి,
యథాశక్తి, పంచాశీతితమోధ్యాయాంతర్గత, శ్లోకపారాయణం,
ఆచార్యముఖేన కరిష్యామహే.

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మణీ నమః

అథ పంచాశీతితమోఽధ్యాయః

పులస్త్య ఉవాచ

- మేధావికం సమాసాద్య పితౄన్దేవాంశ్చ తర్పయేత్ ।
అగ్నిష్టోమమవాప్నోతి స్మృతిం మేధాం చ విందతి ॥ 85-55॥
- అత్ర కాలంజరం నామ పర్వతం లోకవిశ్రుతమ్ ।
తత్ర దేవవ్రాదే స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ 85-56॥
- యో స్నాతః సాధయేత్ తత్ర గిరౌ కాలంజరే నృప ।
స్వర్గలోకే మహీయేత నరో నాస్త్వత్ర సంశయః ॥ 85-57॥
- తతో గిరివరశ్రేష్ఠే చిత్రకూటే విశాంపతే ।
మందాకినీం సమాసాద్య సర్వపాపప్రణాశినీమ్ ॥ 85-58॥
- తత్రాభిషేకం కుర్వాణః పితౄదేవార్చనే రతః ।
అశ్వమేధమవాప్నోతి గతిం చ పరమాం వ్రజేత్ ॥ 85-59॥
- తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ భర్తృస్థానమనుత్తమమ్ ।
యత్ర నిత్యం మహాసేనో గుహః సన్నిహితో నృప ॥ 85-60॥
- తత్ర గత్వా నృపశ్రేష్ఠ గమనాదేవ సిద్ధ్యతి ।
కోటితీర్థే నరః స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ 85-61॥
- ప్రదక్షిణముపావృత్య జ్యేష్ఠస్థానం వ్రజేన్నరః ।
అభిగమ్య మహాదేవం విరాజతి యథా శశీ ॥ 85-62॥
- తత్ర కూపే మహారాజ విశ్రుతా భరతర్షభ ।
సముద్రాస్తత్ర చత్వారః నివసంతి యుధిష్ఠిర ॥ 85-63॥
- తత్రోపస్పృశ్య రాజేంద్ర పితౄదేవార్చనే రతః ।
నియతాత్మా నరః పూతో గచ్ఛేత పరమాం గతిమ్ ॥ 85-64॥

తతో గచ్చేత రాజేంద్ర శృంగబేరపురం మహాత్ ।
యత్ర తీర్థో మహారాజ రామో దాశరథిః పురా ॥ 85-65॥

తస్మిన్స్తీర్థే మహాబాహులా స్నాత్వా పాపైః ప్రముచ్యతే ।
గంగాయాం తు నరః స్నాత్వా బ్రహ్మచారీ సమాహితః ॥ 85-66॥

విధూతపాస్మా భవతి వాజపేయం చ విందతి ।
తతో ముంజవటం గచ్చేత్ స్థానం దేవస్య ధీమతః ॥ 85-67॥

అభిగమ్య మహాదేవమ్ అభినాద్య చ భారత ।
ప్రదక్షిణముపావృత్య గాణపత్యమవాప్పుయాత్ ॥ 85-68॥

తస్మిన్స్తీర్థే తు జాహ్నవ్యాం స్నాత్వా పాపైః ప్రముచ్యతే ।
తతో గచ్చేత రాజేంద్ర ప్రయాగన్యసిసంస్తుతమ్ ॥ 85-69॥

తత్ర బ్రహ్మదయో దేవా దిశశ్చ సదిగీశ్వరాః ।
లోకపాలాశ్చ సాధ్యాశ్చ పితరో లోకసంమతాః ॥ 85-70॥

సనత్కుమారప్రముఖాః తథైవ పరమర్షయః ।
అంగిర ప్రముఖాశ్చైవ తథా బ్రహ్మర్షయోఽమలాః ॥ 85-71॥

తథా నాగాః సుపర్ణశ్చ సిద్ధాశ్చక్రచరాస్తథా ।
సరితః సాగరాశ్చైవ గంధర్వాస్సరసోఽపి చ ॥ 85-72॥

హరిశ్చ భగవానాస్తే ప్రజాపతిపురస్కృతః ।
తత్ర త్రీణ్యగ్నికుండాని యేషాం మధ్యేన జాహ్నవీ ॥ 85-73॥

వేగేన సమతిక్రాంతా సర్వతీర్థపురస్కృతా ।
తపనస్య సుతా దేవీ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతా ॥ 85-74॥

యమునా గంగా సార్థం సంగతా లోకపావనీ ।
గంగాయమునయోర్మధ్యం పృథివ్యా జఘనం స్మృతమ్ ॥ 85-75॥

ప్రయాగం జఘనస్థానమ్ ఉపస్థమ్మషయో విదుః ।
 ప్రయాగం సప్రతిష్ఠానం కంబలాశ్వతరౌ తథా ॥ 85-76॥

తీర్థం భోగవతీ చైవ వేదిరేషా ప్రజాపతేః ।
 తత్ర వేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చ మూర్తిమంతో యుధిష్ఠిర ॥ 85-77॥

ప్రజాపతిముసాసంతే ఋషయశ్చ తపోధనాః ।
 యజంతే క్రతుభిర్దేవాః తథా చక్రధరా నృపాః ॥ 85-78॥

తతః పుణ్యతమం నామ త్రిషు లోకేషు భారత ।
 ప్రయాగం సర్వతీర్థేభ్యః ప్రవదంత్యధికం విభో ॥ 85-79॥

గమనాత్ తస్య తీర్థస్య నామసంకీర్తనాదపి ।
 మృత్యుకాలభయాచ్ఛాపి నరః పాపాత్ ప్రముచ్యతే ॥ 85-80॥

తత్రాభిషేకం యః కుర్యాత్ సంగమే లోకవిశ్రుతే ।
 పుణ్యం స ఫలమాప్నోతి రాజసూయాశ్వమేధయోః ॥ 85-81॥

ఏషా యజనభూమిర్ద్వి దేవానామభిసంస్కృతా ।
 తత్ర దత్తం సూక్ష్మమపి మహద్ భవతి భారత ॥ 85-82॥

న వేదవచనాత్ తాత న లోకవచనాదపి ।
 మతిరుత్కమణీయా తే ప్రయాగమరణం ప్రతి ॥ 85-83॥

దశతీర్థసహస్రాణి షష్టిః కోట్యస్తథాపరాః ।
 యేషాం సాన్నిధ్యమత్రైవ కీర్తితం కురుందన ॥ 85-84॥

చతుర్విద్యే చ యత్ పుణ్యం సత్యవాదిషు చైవ యత్ ।
 స్నాత ఏవ తదాప్నోతి గంగాయమునసంగమే ॥ 85-85॥

తత్ర భోగవతీ నామ వాసుకేస్తీర్థముత్తమమ్ ।
 తత్రాభిషేకం యః కుర్యాత్ సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ ॥ 85-86॥

తత్ర హంసప్రపతనం తీర్థం త్రైలోక్యవిశ్రుతమ్ ।
 దశాశ్వమేధికం చైవ గంగాయాం కురునందన ॥ ॥85-87॥
 కురుక్షేత్రసమా గంగా యత్ర తత్రావగాహితా ।
 విశేషో వై కనఖలే ప్రయాగే పరమం మహత్ ॥ ॥85-88॥
 యద్యకార్యశతం కృత్వా కృతంగంగావసేచనమ్ ।
 సర్వం తత్ తస్య గంగాంభాః దహత్యగ్నిరివేంధనమ్ ॥ ॥85-89॥
 సర్వం కృతయుగే పుణ్యం త్రేతాయాం పుష్కరం స్మృతమ్ ।
 ద్వాపరేఽపి కురుక్షేత్రం గంగా కలియుగే స్మృతా ॥ ॥85-90॥
 పుష్కరే తు తపస్తప్యేద్ దానం దద్యాన్మహాలయే ।
 మలయే త్వగ్నిమారోహేద్ భృగుతుంగే త్వనాశనమ్ ॥ ॥85-91॥
 పుష్కరే తు కురుక్షేత్రే గంగాయాం మగధేషు చ ।
 స్నోత్వా తారయతే జంతుః సప్తసప్తావరాంస్తథా ॥ ॥85-92॥
 పునాతి కీర్తితా సాపం దృష్ట్వా భద్రం ప్రయచ్ఛతి ।
 అవగాధా చ పీతా చ పునాత్యాసప్తమం కులమ్ ॥ ॥85-93॥
 యావదస్థి మనుష్యస్య గంగాయాః స్పృశతే జలమ్ ।
 తావత్ స పురుషో రాజన్ స్వర్గలోకే మహీపతే ॥ ॥85-94॥
 యథా పుణ్యాని తీర్థాని పుణ్యాన్యాయతనాని చ ।
 ఉపాస్య పుణ్యం లబ్ధ్వా చ భవత్యమరలోకభాక్ ॥ ॥85-95॥
 న గంగాసదృశం తీర్థం న దేవః కేశవాత్ పరః ।
 బ్రాహ్మణేభ్యః పరం నాస్తి ఏవమాహ పితామహః ॥ ॥85-96॥
 యత్ర గంగా మహారాజ స దేశస్తత్ తపోవనమ్ ।
 సిద్ధిక్షేత్రం చ తస్మిన్జ్ఞేయం గంగాతీరసమాశ్రితమ్ ॥ ॥85-97॥

ఇదం సత్యం ద్విజాతీనాం సాధూనామాత్మనోపి చ ।
సుహృదాం చ జపేత్ కర్ణే శిష్యస్యానుగతస్య చ ॥ 85-98॥

ఇదం ధన్యమిదం మేధ్యమ్ ఇదం స్వర్ణమనుత్తమమ్ ।
ఇదం పుణ్యమిదం రమ్యం పావనం ధర్మ్యముత్తమమ్ ॥ 85-99॥

మహర్షీణామిదం గుహ్యం సర్వపాపప్రమోచనమ్ ।
అధీత్య ద్విజమధ్యే చ నిర్మలః స్వర్గమాప్నుయాత్ ॥ 85-100॥

శ్రీమత్ స్వర్ణం తథా పుణ్యం సపత్నశమనం శివమ్ ।
మేధాజననమగ్ర్యం వై తీర్థవంశానుకీర్తనమ్ ॥ 85-101॥

అపుత్రో లభతే పుత్రమధనో ధనమాప్నుయాత్ ।
మహీం విజయతే రాజా వైశ్యో ధనమవాప్నుయాత్ ॥ 85-102॥

శూద్రో యథేస్పితాన్ కామాన్ బ్రాహ్మణః పారగః పఠన్ ।
యశ్చేదం శృణుయాన్నిత్యం తీర్థపుణ్యం నరః శుచిః ॥ 85-103॥

జాతీః స స్మరతే బహ్వీః నాకప్పష్టే చ మోదతే ।
గమ్యాన్యపి చ తీర్థాని కీర్తితాన్యగమాని చ ॥ 85-104॥

మనసా తాని గచ్ఛేత సర్వతీర్థసమీక్షయా ।
ఏతాని వసుభిః సాధ్యైరాదిత్యైర్మరుదశ్విభిః ॥ 85-105॥

ఋషిభిర్దేవకత్పైశ్చ స్నాతాని సుకృతైషిభిః ।
ఏవం త్వమపి కౌరవ్య విధినానేన సువ్రత ॥ 85-106॥

వ్రజ తీర్థాని నియతః పుణ్యం పుణ్యేన వర్ధయన్ ।
భావితైః కరణైః పూర్వమ్ ఆస్తిక్యాఞ్చుతిదర్శనాత్ ॥ 85-107॥

ప్రాప్యంతే తాని తీర్థాని సద్భిః శాస్త్రార్థదర్శిభిః ।
నావ్రతీ నాకృతాత్మా చ నాశుచిర్న చ తస్కరః ॥ 85-108॥

స్నాతి తీర్థేషు కౌరవ్య న చ వక్రమతిర్నరః ।

త్వయా తు సమ్యగ్భుతైన నిత్యం ధర్మార్థదర్శినా ॥ 85-109॥

పితా పితామహశ్చైవ సర్వే చ ప్రపితామహాః ।

పితామహపురోగాశ్చ దేవాః సర్విగణా నృప ॥ 85-110॥

తవ ధర్మేణ ధర్మజ్ఞ నిత్యమేవాభితోషితః ।

అవాప్యసి త్వం లోకాన్ వై వసూనాం వాసవోపమ ।

కీర్తిం చ మహతీం భీష్మ ప్రాప్యసే భువి శాశ్వతీమ్ ॥ 85-111॥

నారద ఉవాచ

వివముక్త్యాభ్యనుజ్ఞాయ పులస్త్యో భగవాన్పషిః ।

ప్రీతః ప్రీతేన మనసా తత్రైవాంతరధీయత ॥ 85-112॥

భీష్మశ్చ కురుశార్దూల శాస్త్రతత్త్వార్థదర్శివాన్ ।

పులస్త్యవచనాచ్చైవ పృథివీం పరిచక్రమే ॥ 85-113॥

వివమేషా మహాభాగా ప్రతిష్ఠానే ప్రతిష్ఠితా ।

తీర్థయాత్రా మహాపుణ్యా సర్వపాపప్రమోచనీ ॥ 85-114॥

అనేన విధినా యస్తు పృథివీం సంచరిష్యతి ।

అశ్వమేధశతస్యాగ్రం ఫలం ప్రేత్య స భోక్ష్యతి ॥ 85-115॥

తతశ్చాష్టగుణం పార్థ ప్రాప్యసే ధర్మముత్తమమ్ ।

భీష్మః కురూణాం ప్రవరో యథా పూర్వమవాప్తవాన్ ॥ 85-116॥

నేతా చ త్వమృషీన్యస్మాతైన తేఽష్టగుణం ఫలమ్ ।

రక్షో గణవీకీర్ణాని తీర్థాన్యేతాని భారత ।

న గతాని మనుష్యేంద్రైః త్వామృతే కురునందన ॥ 85-117॥

ఇదం దేవర్షిచరితం సర్వతీర్థాభిసంవృతమ్ ।

యః పఠేత్ కల్యణుత్థాయ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ 85-118॥

- ఋషిముఖ్యాః సదా యత్ర వాల్మీకిస్త్యథ కశ్యపః.
ఆత్రేయః కుండజఠరో విశ్వామిత్రోఽథ గౌతమః ॥ ॥85-119॥
- అసితో దేవలశ్చైవ మార్కండేయోఽథ గాలవః ।
భరద్వాజో వసిష్ఠశ్చ మునిరుద్దాలకస్తథా ॥ ॥85-120॥
- శౌనకః సహ పుత్రేణ వ్యాసశ్చ తపతాం వరః ।
దుర్వాసాశ్చ మునిశ్రేష్ఠః జాబాలిశ్చ మహాతపాః ॥ ॥85-121॥
- ఏతే ఋషివరాః సర్వే త్వత్ప్రతీక్షాస్తపోధనాః ।
ఏభిః సహ మహారాజ తీర్థాన్యేతాన్యనువ్రజ ॥ ॥85-122॥
- ఏష తే లోమశో నామ మహర్షిరమితద్యుతిః ।
సమేష్యతి మహారాజ తేన సార్థమనువ్రజ ॥ ॥85-123॥
- మయాపి సహ ధర్మజ్ఞ తీర్థాన్యేతాన్యనుక్రమాత్ ।
ప్రాస్యసే మహతీం కీర్తిం యథా రాజా మహాభిషః ॥ ॥85-124॥
- యథా యయాతిర్ధర్మాత్మా యథా రాజా పురూరవాః ।
తథా త్వం కురుశార్దుల స్వేన ధర్మేణ శోభసే ॥ ॥85-125॥
- యథా భగీరథో రాజా యథా రామశ్చ విశ్రుతః ।
తథా త్వం సర్వరాజభ్యః భ్రాజసే రశ్మివానివ ॥ ॥85-126॥
- యథా మనుర్యథేక్ష్యాకుః యథా పూరుర్మహాయశాః ।
యథా వైన్యో మహారాజ తథా త్వమపి విశ్రుతః ॥ ॥85-127॥
- యథా చ వృత్రహో సపత్నాన్ నిర్దహన్ పురా ।
త్రైలోక్యం పాలయామాస దేవరాడ్ విగతజ్వరః ॥ ॥85-128॥
- తథా శత్రుక్షయం కృత్వా త్వం ప్రజాః పాలయిష్యసి ।

స్వధర్మవిజితాముర్ధ్వం ప్రాప్య రాజీవలోచన ॥ 85-129॥

ఖ్యాతిం యాస్యసి ధర్మేణ కార్తవీర్యార్జునో యథా । 85-130॥

వైశంపాయన ఉవాచ

ఏవమాశ్వాస్య రాజానం నారదో భగవాన్యషిః ।

అనుజ్ఞాప్య మహారాజ తత్రైవాంతరధీయత ॥ 85-131॥

యుధిష్ఠిరోఽసి ధర్మాత్మా తమేవార్థం విచింతయన్ ।

తీర్థయాత్రాశ్రితం పుణ్యమ్ ఋషీణాం ప్రత్యవేదయత్ ॥ 85-132॥

ఇతి శ్రీమన్మహాభారతే వనపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి
పులస్త్యతీర్థయాత్రాయాం నారదవాక్యే పంచాశీతితమోఽధ్యాయః ॥85॥